

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 27 października 2015

Adam Bodnar

II.517.4076.2014.MWa

Sąd Najwyższy

Izba Karna

Wniosek

Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648 ze zm.) oraz art. 60 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2013 r., poz. 499 ze zm.) w związku z ujawnionymi w orzecznictwie sądowym rozbieżnościami w wykładni art. 257 § 2 w zw. z art. 462 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)

wnoszę o

rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego :

Czy dopuszczalne jest na podstawie art. 462 § 1 k.p.k. wstrzymanie wykonania orzeczenia o tymczasowym aresztowaniu z zastrzeżeniem jego uchylenia w przypadku złożenia poręczenia, już po spełnieniu tego warunku, czy też z chwilą wpłaty kwoty poręczenia, tymczasowo aresztowany powinien być natychmiast zwolniony na podstawie art. 257 § 2 k.p.k. niezależnie od złożonego zażalenia przez prokuratora, a wstrzymanie wykonania takiego orzeczenia jest niedopuszczalne ?

Uzasadnienie

Rzecznik Praw Obywatelskich w następstwie wpływających skarg podjął sprawę stosowania tzw. warunkowego tymczasowego aresztowania.

Problem zarysowany w skargach do Rzecznika zrodził się na tle następującego stanu faktycznego. Sąd Rejonowy przedłużając tymczasowe aresztowanie, zezwolił na uchylenie jego stosowania po wpłaceniu poręczenia w określonym terminie. Prokurator wniósł na to postanowienie zażalenie oraz wnioski o wstrzymanie wykonania postanowienia zastrzegającego, że przedłużenie tymczasowego aresztowania ulegnie zmianie na poręczenie majątkowe w razie wpłaty określonej kwoty we wskazanym przez sąd terminie. Suma poręczenia została niezwłocznie wpłacona. Już po jej wpłacie Sąd przychylił się do wniosku prokuratora i wstrzymał wykonanie powyższego rozstrzygnięcia do chwili rozpoznania zażalenia prokuratora. Następnie Sąd Okręgowy przychylając się do zażalenia prokuratora postanowieniem utrzymał w mocy postanowienie o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania, jednocześnie uchylając rozstrzygnięcie o zmianie środka zapobiegawczego na nieizolacyjny po wpłacie poręczenia. Ponadto Sąd ten pouczył strony, że na powyższe postanowienie nie przysługuje zażalenie.

W związku z powyższym zachodzi pytanie, czy sąd - przed rozpoznaniem zażalenia na postanowienie o zastosowaniu (przedłużeniu okresu stosowania) tymczasowego aresztowania z jednoczesnym zastrzeżeniem, że ulegnie ono zmianie na poręczenie majątkowe, w razie wpłaty określonej sumy tytułem poręczenia majątkowego – może wstrzymać wykonanie tego postanowienia o zastosowaniu warunkowego tymczasowego aresztowania do czasu rozpoznania zażalenia na nie, pomimo wpłaty sumy poręczenia majątkowego?

Rzecznik badając sprawę zwrócił się do prezesów sądów apelacyjnych z zapytaniem o ewentualne rozbieżności w wykładni prawa w powyższym zakresie.

I.

Z jednej strony prezentowane jest w orzecznictwie stanowisko, zgodnie z którym, z chwilą wpłaty sumy poręczenia majątkowego, tymczasowe aresztowanie zostaje uchylone i nie można wstrzymywać wykonania postanowienia o uchyleniu tymczasowego aresztowania (vide: uchwała SN z 24.11.2010 r., I KZP 20/10, OSNKW 2010 Nr 11, poz. 94). Stanowisko takie

zaprezentował Sąd Okręgowy w Radomiu w sprawie ozn. sygn. V Kz 376/14 w następujących okolicznościach. Sąd Rejonowy w Grójcu postanowieniem z dnia 28 maja 2014 r. (II Kp 133/14) przedłużył stosowanie tymczasowego aresztowania z zastrzeżeniem jego uchylenia z chwilą złożenia poręczenia majątkowego. Poręczenie wpłacono przed przekazaniem akt Sądowi Okręgowemu w Radomiu i jeszcze na etapie postępowania przed Sądem Rejonowym w Grójcu wydano nakaz zwolnienia. Postanowienie Sądu Rejonowego w Grójcu zaskarżył prokurator wyłącznie w części obejmującej rozstrzygnięcie o poręczeniu majątkowym i tylko w tej części Sąd Okręgowy w Radomiu postanowieniem z dnia 18 czerwca 2014 r. (V Kz 376/14; postanowienie w załączeniu) zaskarżone postanowienie uchylił. Przekazując sprawę Sądowi Rejonowemu w Grójcu, w motywach swojego postanowienia Sąd Okręgowy zawarł stwierdzenie o konieczności podjęcia przez Sąd Rejonowy działań mających na celu dalsze wykonywanie środka zapobiegawczego, który wcześniej wobec niezaskarżenia w tej części postanowienia został prawomocnie przedłużony. Sąd Okręgowy podkreślił, że „zastosowanie przez Sąd Rejonowy instytucji prawa procesowego z art. 257 § 2 k.p.k., który pozwala na zastrzeżenie, że tymczasowe aresztowanie ulegnie zmianie z chwilą złożenia, nie później niż w wyznaczonym terminie, określonego poręczenia - jest w istocie decyzją o uchyleniu tymczasowego aresztowania z jednoczesnym zastosowaniem poręczenia majątkowego. Wydanie takiego postanowienia oraz wykonanie go przez podejrzanego poprzez wpłatę kwoty poręczenia wywołuje dwa w/w skutki procesowe”.

Stanowisko takie prezentowane jest również przez część prezesów sądów. Prezes Sądu Okręgowego w Poznaniu w piśmie z dnia 1 grudnia 2014 r. (Prez. XI W-4581-46/14) wskazał, że w jego ocenie, „ani sąd I instancji, ani sąd II instancji nie jest uprawniony do podjęcia decyzji w trybie art. 462 § 1 k.p.k. o wstrzymaniu wykonania decyzji o warunkowym zastosowaniu tymczasowego aresztowania, w przypadku kiedy kwota poręczenia została już wpłacona, bowiem postanowienie takie po zrealizowaniu warunku (wpłaceniu kwoty poręczenia majątkowego) nie nadaje się już do wstrzymania. Przeciwna interpretacja przepisu oznaczałaby w rzeczywistości ponowne zastosowanie tymczasowego aresztowania, które uległo de facto uchyleniu na skutek wpłacenia poręczenia majątkowego (vide analogiczna teza nr 9 do art. 462 k.p.k. komentarza Hofmański, Sadzik, Zgryzek W-wa Beck 2011)”.

Jednoznaczne stanowisko zbieżne z powyższym, wyraził również Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Białymstoku w piśmie z dnia 24 listopada 2014 r. (IV WW-41-38/14/K). Jego zdaniem, „z chwilą wpłaty sumy poręczenia majątkowego tymczasowe aresztowanie zostaje

uchylone i nie można wstrzymywać wykonania postanowienia o uchyleniu tymczasowego aresztowania (vide: uchwała SN z 24.11.2010 r., I KZP 20/10, OSNKW 2010 Nr 11, poz. 94)”.

Prezes Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim w piśmie z dnia 21 listopada 2014 r., zaznaczył, że podziela opinię przedstawioną przez część środowiska sędziowskiego Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim, iż „postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania wydane z jednoczesnym zastrzeżeniem, że ulegnie ono zmianie na poręczenie majątkowe z chwilą wpłaty określonej sumy tytułem poręczenia majątkowego i w razie wpłacenia w określonym terminie poręczenia majątkowego, można traktować jako postanowienie uchylające środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Takie stanowisko wprost zajął w Komentarzu do art. 257 k.p.k. L Paprzycki. Według tego komentatora złożenie poręczenia majątkowego w terminie określonym w postanowieniu o warunkowym tymczasowym aresztowaniu, także gdy jest ono przedłużane, zobowiązuje sąd do przyjęcia poręczenia (art. 266-270), o ile spełnione zostały wszystkie ustawowe warunki dotyczące poręczenia, i do natychmiastowego uchylenia tymczasowego aresztowania. Z tą chwilą warunkowe tymczasowe aresztowanie przekształca się w poręczenie majątkowe, do którego mają zastosowanie jedynie przepisy dotyczące tego środka zapobiegawczego (art. 266-270). Dopuszczalne przez art. 462 § 1 in fine wstrzymanie wykonalności zaskarżonej decyzji procesowej należy tak do sądu *a quo*, jak i sądu *ad quem*, i może nastąpić zarówno z urzędu, jak i na wniosek skarżącego. Wstrzymanie jest zasadne, gdy natychmiastowe wykonanie zaskarżonej decyzji byłoby krzywdzące dla skarżącego. Wstrzymanie może dotyczyć jednak tylko decyzji nadającej się do wstrzymania. W doktrynie słusznie wskazuje się, że nie nadaje się do wstrzymania np. postanowienie o uchyleniu tymczasowego aresztowania, gdyż wstrzymanie w związku z zażaleniem byłoby w istocie równoznaczne z zastosowaniem tego środka (zob. Z. Doda, *Zażalenie...*, s. 210 i n.). Mając na względzie powyższe, wydaje się, że w przedstawionej sytuacji procesowej niezasadnym było wstrzymanie wykonania postanowienia o zastosowaniu tzw. warunkowego tymczasowego aresztowania do czasu rozpoznania zażalenia na nie, w sytuacji wpłaty w określonym terminie poręczenia majątkowego. Natomiast, gdy sąd odwoławczy rozpoznaje zażalenie prokuratora na postanowienie o warunkowym przedłużeniu tymczasowego aresztowania już po spełnieniu określonego w nim warunku, to jest po wpłaceniu przez oskarżonego (podejrzanego) lub inną osobę wyznaczonej na podstawie art. 257 § 2 sumy poręczenia, to dostrzegana przez sąd odwoławczy potrzeba uchylenia warunku, o jakim mowa w art. 257 § 2, skutkować musi wydaniem postanowienia o ponownym zastosowaniu wobec oskarżonego (podejrzanego) tymczasowego aresztowania. Na takie postanowienie sądu

odwoławczego oskarżonemu (podejrzanemu) na podstawie art. 426 § 2 w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 20 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 48, poz. 246) służy zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego (SA we Wrocławiu, II AKz 230/11, KZS 2012, z. 9, poz. 67). W sytuacji faktycznej opisanej przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Łodzi mamy więc do czynienia z zastosowaniem tymczasowego aresztowania, a od takiego postanowienia przysługuje zażalenie”.

Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Łodzi w piśmie z dnia 3 grudnia 2014 r. (W.IV.45-8/14) wskazał, że tzw. warunkowe tymczasowe aresztowanie upada z chwilą złożenia poręczenia majątkowego. Oznacza to, że po tym fakcie nie ma możliwości wstrzymania wykonania postanowienia do czasu rozpoznania zażalenia. Stanowisko przeciwne prowadziłoby do sytuacji jednoczesnego stosowania dwóch środków zapobiegawczych - tymczasowego aresztowania i poręczenia majątkowego, czego przepisy Kodeksu postępowania karnego nie przewidują. Z mocy samego prawa tymczasowe aresztowanie ulega zmianie na nieizolacyjny środek zapobiegawczy w postaci poręczenia majątkowego, a co za tym idzie konieczność natychmiastowego zwolnienia tymczasowo aresztowanego z aresztu śledczego.

Również Prezes Sądu Okręgowego w Lublinie w piśmie z dnia 7 listopada 2014 r. (Nr VII Wiz-4100-92/14/K) podzielił powyższe zapatrywanie. Stwierdził, że sąd nie może wstrzymać wykonania postanowienia w sytuacji wpłaty sumy poręczenia majątkowego. Taką też opinię wyraziła Przewodnicząca Wydziału Odwoławczego Sądu Okręgowego w Lublinie w piśmie z dnia 7 listopada 2014 r. (XI K 095/69/14). Według niej, sąd, po wpłacie określonej sumy tytułem poręczenia majątkowego, przed rozpoznaniem zażalenia na postanowienie o warunkowym tymczasowym aresztowaniu, nie może wstrzymać wykonania tego postanowienia do czasu rozpoznania zażalenia, ponieważ takie postanowienie zostało już wykonane, a zatem jego wykonanie byłoby bezprzedmiotowe.

Na interesującą kwestię zwróciła uwagę Przewodnicząca V Wydziału Karno-Odwoławczego w Lublinie w piśmie z dnia 23 października 2014 r. (V Ko. 095-74/14). Zauważyła, że istotne dla przedmiotowej problematyki jest, czy doszło jedynie do wpłaty określonej sumy poręczenia (np. poprzez zrobienie przelewu na konto sądu) czy też zaistniała okoliczność przyjęcia poręczenia tj. czynność procesowa, z której wymagane jest spisanie protokołu (art. 143 § 1 pkt 9 k.p.k.). Jeśli doszło wyłącznie do wpłaty kwoty poręczenia zaś nie zostało ono przyjęte, to uznać należy, iż zarówno sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, jak również sąd powołany do rozpoznania zażalenia (po wpłynięciu akt do tego sądu) może wydać postanowienie o wstrzymaniu wykonania zaskarżonego postanowienia. Inna natomiast sytuacja zachodzi, zdaniem

Przewodniczącej, gdy dojdzie do przyjęcia poręczenia przez sąd. Odmienność polega na tym, że wobec spełnienia warunku zawartego w zaskarżonym postanowieniu tymczasowe aresztowanie należy niezwłocznie uchylić poprzez wystawienie nakazu zwolnienia. Wydawanie następnie postanowienia o wstrzymaniu wykonania postanowienia nie jest już możliwe.

II.

Odmienne do wyżej przedstawionego stanowisko, Rzecznik stwierdził w postanowieniu z dnia 20 grudnia 2013 r. Sądu Rejonowego w Nowym Sączu, sygn. akt II Kp 424/13, które zostało utrzymane w mocy postanowieniem Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 22 października 2013 r., sygn. akt IV Kz 658/13. Zgodnie z nim, sąd może wstrzymać wykonanie tzw. orzeczenia o warunkowym tymczasowym aresztowaniu w przypadku złożenia poręczenia, już po spełnieniu tego warunku.

Również w sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie o sygn. akt XIV Kp 842/15/S zajęto tożsame stanowisko. Sąd ten postanowieniem z dnia 26 sierpnia 2015 r. zastosował tymczasowe aresztowanie z zastrzeżeniem, że ulegnie ono uchyleniu z chwilą złożenia poręczenia majątkowego. Następnie, jak wynika z pisma nadesłanego Rzecznikowi przez obrońcę, dokonano wpłaty sumy poręczenia, o czym poinformowano Prokuratora Apelacyjnego w Krakowie. Pomimo dokonanej wpłaty, następnie Sąd Rejonowy dla Krakowa – Śródmieścia w Krakowie, przychylając się do zażalenia prokuratora, postanowieniem z dnia 26 sierpnia 2015 r. (XIV Kp 842/15/S) wstrzymał wykonanie wcześniejszego postanowienia tego sądu o tzw. warunkowym tymczasowym aresztowaniu do czasu rozpoznania zażalenia na to postanowienie. Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z dnia 23 września 2015 r. (IV Kz 552/15) uchylił postanowienie o tzw. warunkowym tymczasowym aresztowaniu, uznając, iż tylko stosowanie tymczasowego aresztowania zabezpieczy prawidłowy tok postępowania. Jednocześnie zaznaczył, że „nie aprobuje poglądu prezentowanego przez obrońców w złożonym zażaleniu, że trwające pozbawienie wolności podejrzanego jest pozbawione podstawy prawnej z uwagi na fakt wpłacenia poręczenia majątkowego” (s. 7).

Warte podkreślenia jest, że w tej sprawie obrońcy, na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. wnieśli o odroczenie rozpoznania sprawy i przekazanie zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu poprzez zwrócenie się o udzielenie odpowiedzi na pytania: 1) czy tymczasowe aresztowanie, zastosowane na podstawie art. 249 § 1

k.p.k., art. 258 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 258 § 2 k.p.k. w zw. z art. 127b k.p.k., art. 257 § 2 k.p.k., co do którego zastrzeżono, że ulegnie uchyleniu z chwilą złożenia określonego poręczenia majątkowego, rozumianego jako dokonanie wpłaty wymaganej sumy i zawiadomienie o tym fakcie organu procesowego uprawnionego do jego przyjęcia, upada z mocy prawa; 2) czy na podstawie art. 462 § 1 k.p.k. dopuszczalne jest wstrzymanie wykonania orzeczenia o tymczasowym aresztowaniu z zastrzeżeniem jego uchylenia w przypadku złożenia poręczenia, w zakresie zastrzeżenia, że uchylenie tymczasowego aresztowania nastąpi w przypadku złożenia poręczenia, a w szczególności czy nie stanowi to ponownego zastosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania; 3) czy dopuszczalne jest na podstawie art. 462 § 1 k.p.k. wstrzymanie wykonania orzeczenia o tymczasowym aresztowaniu z zastrzeżeniem jego uchylenia w przypadku złożenia poręczenia, już po spełnieniu tego warunku. Wniosek powyższy nie został uwzględniony.

Praktyka orzecznicza, na którą wskazują w/w judykaty, znajduje swoje potwierdzenie w pismach prezesów sądów nadesłanych Rzecznikowi. Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie pismem z dnia 28 listopada 2014 r. (IV W-055-151/14) poinformował, że „w praktyce Sądu Okręgowego w Szczecinie (...) jeżeli suma poręczenia zostanie wpłacona przed upływem terminu stosowania tymczasowego aresztowania wykonywanego na podstawie wcześniejszego postanowienia, a Sąd Okręgowy jako sąd odwoławczy przed upływem tego terminu nie będzie miał możliwości rozpoznać zażalenia prokuratora na postanowienie o warunkowym przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania, to w takiej sytuacji zgodnie z dyspozycją art. 462 § 1 k.p.k. może wstrzymać wykonanie zaskarżonego postanowienia”.

Podobny pogląd wyraził Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie w piśmie z dnia 20 listopada 2014 r. (Wiz-400-166/14/K). Wskazał, że sąd przed rozpoznaniem zażalenia na postanowienie w przedmiocie tzw. warunkowego tymczasowego aresztowania, może wstrzymać wykonanie go do czasu rozpoznania zażalenia pomimo wpłaty określonej sumy poręczenia majątkowego i jako podstawę wskazał art. 462 § 1 k.p.k.

Jak wynika z powyższego, w orzecznictwie wskazane w niniejszym wniosku zagadnienie prawne budzi rozbieżności. Powyższe najdobitniej uwidacznia się na przykładzie apelacji krakowskiej, gdzie jak wskazał Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Krakowie w piśmie z dnia 7 listopada 2014 r. (Wiz SA-49-49/14) „pewna grupa sędziów uważa, że jest dopuszczalne wstrzymanie wykonania orzeczenia do czasu rozpoznania zażalenia przez sąd odwoławczy i to w sytuacji, w której to została wpłacona kwota poręczenia majątkowego”, jednakże „większość sędziów uważa, że z chwilą wpłacenia kwoty poręczenia, tymczasowo aresztowany powinien być

natychmiast zwolniony niezależnie od złożonego zażalenia przez prokuratora, a wstrzymanie wykonania takiego orzeczenia byłoby bezprzedmiotowe”.

W związku z powyższymi rozbieżnościami co do wykładni art. 257 § 2 w zw. z art. 462 § 1 k.p.k., udzielenie odpowiedzi przez Sąd Najwyższy, zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich jawi się jako zasadne i konieczne.

III.

Za potrzebą udzielenia odpowiedzi na pytanie postawione w petitum niniejszego wniosku, przemawia charakter problematyki będącej przedmiotem wniosku. Przepis art. 41 ust. 1 zd. 2 Konstytucji RP stanowi, że pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie. Wynika z tego, że w regulacji ustawowej ograniczającej wolność osobistą powinny być zawarte zasady i tryb ograniczania tej wolności. Oznacza to nakaz zamieszczenia przez ustawodawcę w takiej regulacji wszystkich materialnoprawnych i proceduralnych przesłanek określających bezpośrednio ograniczenie wolności osobistej. Należy tu wziąć pod uwagę dyrektywę pełnego poszanowania nietykalności osobistej, traktując ją jako fundamentalny wymóg ograniczenia wolności osobistej człowieka.

Wymóg ustawowej określoności przesłanek i trybu pozbawiania wolności jednostki, w szczególności tymczasowego aresztowania, czyli środka stosowanego wobec osoby objętej domniemaniem niewinności zakłada precyzję i jasność norm prawnych. Nie do przyjęcia są tu jakiegokolwiek domniemania, niejasności czy wątpliwości. Pozbawienie wolności, zgodnie z wzorcami konstytucyjnymi a także standardami międzynarodowymi winno nastąpić w oparciu o jasne i precyzyjne przepisy. Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu wielokrotnie podkreślał w swych orzeczeniach, że wszędzie tam, gdzie wchodzi w grę pozbawienie wolności, szczególnie istotne jest przestrzeganie ogólnej zasady pewności prawa. Co za tym idzie, ważne jest, by warunki pozbawienia wolności w prawie krajowym były wyraźnie określone, a zastosowanie samego prawa możliwe do przewidzenia, tak aby odpowiadało kryterium „zgodności z prawem” zawartym w Konwencji, czyli ze standardem, który wymaga, aby wszystkie przepisy były na tyle precyzyjne, by pozwolić danej osobie - jeśli to konieczne z odpowiednią pomocą - przewidzieć, do jakiego stopnia jest prawdopodobne, że dany czyn może spowodować dane konsekwencje (por. orzeczenia ETPC: wyrok z 14.10.1999 r., skarga nr 37680 R. Blume v. Hiszpania, decyzja ETPC z dnia 17.05.2001 r., skarga nr 38186/97 Kaczmarek v. Polska, wyrok ETPC z dnia 09.01.2001 r.,

skarga nr 25874/94 Kawka v. Polska, wyrok ETPC z dnia 28.03.2000 r., skarga nr 28358/95 Baranowski v. Polska: źródło tłumaczenia: LEX). Również Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie podkreśla, iż regulację ustawową musi cechować odpowiedni stopień precyzji, a „z wyrażonej w art. 2 Konstytucji zasady państwa prawnego wynika nakaz przestrzegania przez ustawodawcę zasad poprawnej legislacji. Nakaz ten jest funkcjonalnie związany z zasadami pewności i bezpieczeństwa prawnego oraz ochrony zaufania do państwa i prawa" (wyrok TK z 22 maja 2002 r., K 6/02, OTK ZU 2002 nr 3A).

Sądowy charakter postępowania incydentalnego w przedmiocie tymczasowego aresztowania przesądza, że w odniesieniu do niego muszą być stosowane w pełni wszystkie warunki rzetelności procesu. Jak wskazywał Trybunał Konstytucyjny, chodzi tu o ukształtowanie postępowania przed sądem zgodnie z zasadami sprawiedliwości, a sprawiedliwa procedura sądowa powinna zapewniać stronom uprawnienia procesowe stosowne do przedmiotu prowadzonego postępowania (wyroki TK: z 1 czerwca 2002 r., SK 5/02, OTK-A 2002, nr 4, poz. 41; z 6 grudnia 2004 r., SK 29/04, OTK-A 2004, nr 1, poz. 114). Również Europejski Trybunał Praw Człowieka uznaje, że w postępowaniach incydentalnych stosuje się podstawowe zasady rzetelnego procesu karnego wyznaczone przez przepis art. 6 Europejskiej Konwencji, tj. zasadę kontradiktoryjności, prawa do obrony, równości broni, lojalności procesowej czy uczciwej gry (wyroki ETPC: z 30 czerwca 1989 r. w sprawie Lama przeciwko Belgii, Lex 81082; z 13 lutego 2001 r. w sprawie Schops przeciwko Niemcom, Lex nr 76285; z 13 lutego 2001 r., w sprawie Garcia Alva przeciwko Niemcom, Lex nr 76281).

Tymczasem problematyka przedstawiona w niniejszym wniosku budzi rozbieżności do tego stopnia, że w ramach tej samej apelacji sędziowie orzekający o pozbawieniu wolności różnią się zasadniczo w tym zakresie. Co więcej zaakceptowanie stanowiska opisanego w pkt II niniejszego wniosku, zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich może prowadzić do niezgodności tak rozumianej normy prawnej z zasadą wolności osobistej, jak i zasadą rzetelnego postępowania, a w szczególności zasadą sprawiedliwej procedury sądowej i lojalności procesowej.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, nie jest dopuszczalne na podstawie art. 462 § 1 k.p.k. wstrzymanie wykonania orzeczenia o tymczasowym aresztowaniu z zastrzeżeniem jego uchylecia w przypadku złożenia poręczenia, już po spełnieniu tego warunku. Z chwilą wpłaty kwoty poręczenia, tymczasowo aresztowany powinien być natychmiast zwolniony na podstawie art. 257 § 2 k.p.k. niezależnie od złożonego zażalenia przez prokuratora, a wstrzymanie wykonania takiego orzeczenia jest niedopuszczalne.

Zgodnie z art. 257 § 2 k.p.k., stosując tymczasowe aresztowanie, sąd może zastrzec, że środek ten ulegnie zmianie z chwilą złożenia, nie później niż w wyznaczonym terminie, określonego poręczenia majątkowego. Jak wskazał L.K. Paprzycki „złożenie poręczenia majątkowego w terminie określonym w postanowieniu o warunkowym tymczasowym aresztowaniu, także gdy jest ono przedłużane, zobowiązuje sąd do przyjęcia poręczenia (art. 266-270), o ile spełnione zostały wszystkie ustawowe warunki dotyczące poręczenia, i do natychmiastowego uchylecia tymczasowego aresztowania. Z tą chwilą warunkowe tymczasowe aresztowanie przekształca się w poręczenie majątkowe, do którego mają zastosowanie jedynie przepisy dotyczące tego środka zapobiegawczego (art. 266-270)”. (L.K. Paprzycki, Komentarz aktualizowany do art. 1-424 K.p.k., opubl. Lex/el. 2015, nr 470888). Podkreślenia wymaga, na co wskazał Autor, że nie ma tu miejsca na jakąkolwiek uznaniowość sądu co do przyjęcia poręczenia majątkowego. Sąd jest zobowiązany do jego przyjęcia. Konsekwencją tego jest natychmiastowe uchylecie tymczasowego aresztowania.

Uno actu dochodzi więc do przekształcenia się tymczasowego aresztowania w poręczenie majątkowe. Potwierdził to Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 27 lutego 2008 r., WZ 6/08 (Lex nr 609918) stwierdzając, że „nie istnieją okoliczności uniemożliwiające zmianę środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe pod warunkiem zrealizowania tego poręczenia majątkowego”.

Konstytucyjny i konwencyjny wymóg określoności materialnych i procesowych przesłanek tymczasowego aresztowania przemawia za stosowaniem rygoryzmu w zakresie spełnienia warunków określających stosowanie tego izolacyjnego środka zapobiegawczego. W tym kontekście, należy zaznaczyć, że złożenie poręczenia (art. 257 § 2 k.p.k.) i jego przyjęcie (art. 145 pkt 9 k.p.k.) to dwie odmienne czynności procesowe. Zgodnie z dyspozycją art. 257 § 2 k.p.k. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania ulega zmianie z chwilą złożenia, nie później niż w wyznaczonym terminie, określonego poręczenia majątkowego. Taka sytuacja nie uzależnia uchylecia tymczasowego aresztowania od przyjęcia poręczenia. Dla skutecznego złożenia poręczenia wystarczające jest, aby doszło do wpłaty sumy poręczenia oraz otrzymania informacji o tym fakcie przez organ procesowy. Tym samym dalsze pozbawianie wolności pozbawione jest podstawy prawnej, gdyż z chwilą wpływu przedmiotu poręczenia majątkowego rozpoczyna się wykonywanie poręczenia majątkowego. Niedozwolone jest bowiem zgodnie z tzw. zakazem kumulacji stosowanie łącznie w stosunku do tego samego podejrzanego środków zapobiegawczych nieizolacyjnych i tymczasowego aresztowania (uchwała SN z 22 stycznia 2003 r., I KZP 36/02, OSNKW 2003, nr 1-2, poz. 2).

W chwili złożenia przedmiotu poręczenia postanowienie o tymczasowym aresztowaniu traci moc *ex lege*. Niezłożenie przedmiotu poręczenia w terminie powoduje przekształcenie się aresztowania warunkowego w bezwarunkowe. Sąd wyrażający gotowość zastąpienia aresztu poręczeniem jest związany swą oceną na przyszłość (postanowienie SA w Krakowie, II AKz 45/05, KZS 2005, nr 2, poz. 36).

Zgodnie z postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 30 sierpnia 2000 r. (sygn. akt II AKz 194/00) oznaczenie warunków, pod jakimi sąd jest gotów zastąpić aresztowanie poręczeniem (art. 257 § 2 k.p.k.), powoduje, że w razie spełnienia ich, nie jest dopuszczalne badanie przesłanek zastąpienia aresztowania poręczeniem. Byłoby to bowiem ponowne orzekanie w przedmiocie już osądzonym, a wszak i sąd jest związany swym orzeczeniem, chyba żeby zaszły nowe okoliczności, zmieniające podstawę faktyczną stosowania środków zapobiegawczych. Po takim orzeczeniu rzeczą sądu jest jedynie stwierdzić spełnienie warunku poprzednio oznaczonego i zastosować środki poprzednio przewidywane. Jest to sytuacja odmienna od zamiany aresztowania na inny środek. Ta nie jest bowiem poprzedzona podobną promesą, ponieważ wówczas ocena niezbędności aresztowania jest wówczas dokonywana równocześnie z zastosowaniem innego środka zapobiegawczego.

Niedopuszczalnym jest zatem zawieszenie w trybie art. 462 § 1 k.p.k. wykonania postanowienia o tzw. warunkowym tymczasowym aresztowaniu, czy to przez ten sam sąd, który orzekł w przedmiocie zastosowania (przedłużenia stosowania) tymczasowego aresztowania, jak i przez sąd odwoławczy. Z istoty art. 462 § 1 k.p.k. wynika, że wstrzymanie wykonania może dotyczyć tylko takich postanowień, które zawierają rozstrzygnięcia nadające się do wykonania.

W sytuacji gdy sąd odwoławczy rozpoznaje zażalenie prokuratora na postanowienie o warunkowym przedłużeniu tymczasowego aresztowania już po spełnieniu określonego w nim warunku, to jest po wpłaceniu przez oskarżonego (podejrzanego) lub inną osobę wyznaczonej na podstawie art. 257 § 2 sumy poręczenia, dostrzegana przez sąd odwoławczy potrzeba uchylenia warunku (o jakim mowa w art. 257 § 2 k.p.k.) skutkować musi wydaniem postanowienia o ponownym zastosowaniu wobec oskarżonego (podejrzanego) tymczasowego aresztowania. Na takie postanowienie sądu odwoławczego oskarżonemu (podejrzanemu) na podstawie art. 426 § 2 k.p.k. służy zażalenie do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego (postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 10 czerwca 2011 r., II AKz 230/11, KZS 2012, z. 9, poz. 61).

Dodać w tym miejscu należy, że podobny pogląd prezentuje Minister Sprawiedliwości, który w piśmie z dnia 3 lipca 2015 r., stanowiącym odpowiedź na wystąpienie Rzecznika z dnia 8

czerwca 2015 r., wskazał, że nie jest możliwe wstrzymanie wykonania postanowienia o zmianie tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe po złożeniu sumy poręczenia majątkowego, albowiem złożenie poręczenia majątkowego powoduje wyeliminowanie z obrotu prawnego rozstrzygnięcia o stosowaniu tymczasowego aresztowania. Z chwilą złożenia poręczenia majątkowego następuje *ex lege* zmiana środka zapobiegawczego z tymczasowego aresztowania na poręczenie majątkowe, a zatem nastąpiło już wykonanie takiego postanowienia i z natury rzeczy nie można już wstrzymać jego wykonania. Sąd odwoławczy rozpoznając zażalenie na postanowienie o stosowaniu (lub przedłużeniu) tymczasowego aresztowania z zastrzeżeniem jego zmiany na poręczenie majątkowe, po złożeniu odpowiedniej sumy tytułem poręczenia majątkowego, rozstrzyga *de iure* o losach środka zapobiegawczego w postaci poręczenia majątkowego. Gdy sąd odwoławczy, w trakcie rozpoznawania zażalenia uznał, że stosowanie środka nieizolacyjnego nie znajduje uzasadnienia i konieczne jest zastosowanie izolacyjnego środka przymusu, winien wydać postanowienie o ponownym zastosowaniu tymczasowego aresztowania (pismo MS z dnia 3 lipca 2015 r., DL-III-072-12/15/4, s. 3 i 4).

Sytuacja, w której oskarżony w zaufaniu do przepisu art. 257 § 2 k.p.k. wpłaca sumę poręczenia majątkowego, a następnie wbrew literalnemu brzmieniu tego przepisu nie uzyskuje wolności, z powodu zastosowanie rozwiązania z art. 462 § 1 k.p.k. nieprzystającego do tej sytuacji pozostaje w niezgodzie ze standardami precyzji przesłanek i trybu stosowania tymczasowego aresztowania, a także sprawiedliwej procedury karnej i lojalności procesowej.

Legalność pozbawienia wolności i rzetelność procedury z tym związanej przemawia więc za potrzebą zajęcia stanowiska w tym zakresie przez Sąd Najwyższy.

Dlatego też, wnoszę jak na wstępie.

Załącznik.

Kserokopie pism nadesłanych RPO